

FILLÉRTÁR

mindennemű közhasznú ismeretek terjesztésére.

18.]

Kijön minden szombaton.

[Junius' 28-kán, 1834.]

B á r ó M e c s é r y.

Egy igazi hazafiról, a' szónak legszorosb' értelmében, a' magyar fegyverdícsőségnek egyik kevéségéről, 's a' legujabb kor' bajnokáról van itt szó, kiben újra éled a' magyar történet' hőseinek emlékezete. Ha talán az elkényesült 's finnyásodott érzelmes, orrfintorítva tekint is az ide mellékelt fejképre, mi úgy véljük, érdemeinek 's honszereteti áldozatainak legigazibb diszjeleivel, 's minden vitéz és nem vitéz rend' csillagánál ragyogóbb czimereivel ékesítve adjuk a' hallhatatlan embert; és ha ő soknak nem tartotta, hazájaért, királyáért kiállani a' képzeletet felülhaladó kinokat, sőt sebjéből kigyógyulván, új vitézséggel neki menni a' veszélynek: olvasóink a' tán nem egészen aesthetikai, de annál hivebb rajzolatot minden asszonyosodott puhaságszülte undorodás nélkül elszemlélhetik. Egyébiránt bátran elvetheti képműket, kinek finnyát megsérti.

Mecséry Dániel született Kőszegen, szeptember' 29-kén 1759. hol atyja, István, a' herczeg és gróf' Batthyányiak' ügyésze vala. Nyolcz testvéreivel korán elárvahodván, anyja Küttel Susánna példás anyai szorgalommal nevelteté mint szük vagyonából kitelt, a' szomszéd faluban, mivel az azon korbéli türedelmenségi szellem miatt Kőszegen a' protestanosok sem iskolát sem egyházat nem tarthattak. Utóbb Pozsonyba vitte édes anyja, 's ottan ügyészkedő legidősbik bátyjánál, Józsefnél, lakva, járta az iskolát. Tizennyolcz esztendő korában végezvén iskoláit, törvénygyakorlatra mene Sopronba, hogy anyja' kívánsága szerint ügyésszé mivelje magát. Mindenkor különös vonzódása lévén katonai életre, 's principalisa oly dolgokat tétetvén vele, mellyek becsületértével meg nem egyeztek, anyja tudta nélkül el-

hagyá Sopront, 's Bécsbe ment, hol személyesen nyújtá be II Józsefnek esedezését, császár-cadettá felvételését kívánván; de az csak katonatisztek' fíjainak lévén fentartva, egyik vagy másik ezred' tulajdonosához utasított. Három gardistával herez. Eszterházy Miklos testőr kapitánynál mutattatá be hát magát, ki mint cadetot fel is vevé ezredébe, 's így Mecséry januar' 1-jén 1778. katonai szolgálatba lépett és Csehországba mene az ezredhez.

1779. megkötöttvén a' béke Teschenben, az ezred Csehországból Lembergbe ment. Oda utazás alatt gr. Sztáray lett ezredes, kinek Mecséry ugy mutattatott be, mint már a' gyakorlatban és szolgálatban kiváltilag alkalmazható cadét. Lembergben egykor őrt állván, a' nyargalva elmenő Sztáray ezredes igen nagy figyeletben és vigyázatban találá az ifjut, 's tüstént mással váltatván fel, őrmesterré nevezte, az ezred' adjutánsához osztván; ki helyett nem sokára őtet használgatá, több bizodalmit vetvén benne. — 1781 a' pesti táborjáratás alatt báró Köllbel lett kapitánya, ki rendkívüles jelesséket fedezvén fel benne, nagy gondal tanitá a' katonai szolgálat' valódi ismeretére, 's a' kapitány mester lévén az oktatásban, az alapos és rendszeres magyarázatban, hámulandó lépéseket tétetett vele. Maga az ezredes értesítettvén 's meggyőződén ezen nagy tökéletesbüléséről, ohajtá minél előbb tisztségre juttatni, 's maga ezredénél nem segíthetvén rajta, több tulajdonosoknak ajánlgatá; gr. Eszterházy Imre lovas generalisnál személyesen mutatván be, ő ezredí segédnökséggel kínálta meg, 's Mecséry annál örömebb elfogadá, mivel már rég kívánczozott a' lovassághoz átmenni. Felejthetetlen mesterétől, kinek minden katonai tudományát köszönhette, 's emberséges pártfogó ezredesétől érzékeny búcsut vön 's 1783. esztendő vége felé Szlesziába ment az Eszterházy ezred-

be. Utját Kőszeg felé vette, hol kedves anyjától az elválás' nehéz fájdmával vett búcsut, kit most utoljára látta, mert két évvel azután az öröklébe költözött, míg ő a' harez' mezejében szedegette koszoruit.

Troppauban az ezredes *Palásty Mihály* egy aggott és gyarlott ember megrémült, midőn egy 24 esztendő ifjat látott belépni, 's nem titkolható megütközését, hogy a' tulajdonos ily fontos tisztségre egy ifjonczot választta, kivált ő mellé, kinek már igen nagy szüksége volt a' segédnökre. *Meeséry* ezen hideg fogadtatáson el nem csüggedvén, éjet napot egygé teve, hogy a' huszár gyakorlatokban is ügyessé legyen, és *Gyolcs* főhadnagy' vezérlése alatt két hónapra már itt is megszerzé a' szükséges ismereteket, 's ezredese közelebről kezdvén ismerni, annyira megszereté, hogy egykor némelly általa készített irományokat elébe terjesztvén aláírás végett, könnyes szemmel mondá neki: soha sem gyanítottam volna ily fiatal emberben oly sok katonai talentomot; tökéletesen meg vagyok az ural elédgedve, 's meg fogom ő excellentiájának köszönni, hogy számomra ily jól választott. Nem sokára gr. *Keglevics István* lett ezredese, kinek hasonlóul ugy megnyerte bizodalmát, hogy hercz. *Hohenzollern*-nek egy szemlélet utáni ebédnél, az egész tiszti kar előtt, azt mondá: ez az én adjutánsom, ki a' gyalogságtól nyolcz hónap előtt jött által, ügyesebb a' huszár szolgálatban, mint némelly harmincz esztendő tiszt. 1785. Csehországba költözvén az ezred, *Meeséry Reichstadt*-ban feküdt, hol kevés társaságban részesülhetvén, tudományos könyvek olvasásával töltögeté idejét, mellyeket Szászországból és Prágából hozatott, 's annyira kimivelé magát, hogy most már hivatalát is nagyobb méltósággal folytathatta.

1788. nagy gyakorlatot tartatván gróf *Wurmser* tábornagi helyettes gyors lovaglásaért, az ezredes melletti czélirányos alkalmazkodásaért annyira megkedvelé *Meeséryt*, hogy a' bevégzett gyakorlat után ezredébe főhadnagynak meghívá; örömmel fogadta ő ezt, de *Eszterházy* épen nem akarta elveszteni, azért magánál marasztva főhadnaggyá tevé; de adjutansi terhes hivatalától még sokáig fel nem szabadítá, minthogy az utánakövetkezett nyomába sem léphete. 1790 évi februariusban összekelt *Me-*

cséry Fischer Johannával, a' *zweybrükkeni* herczeg uradalmabani fő erdésznek leányával; lekötelezvén magát, hogy mind két nemen leendő gyermekeit neje' catholica vallásában fogja nevelni, mivel az akkori türelmetlenség előítéleteinek nem akarta leendő gyermekeit kitenni, öntapasztalása tanítván, mily keserves legyen catechismus miatt még üldöztetéseket is szenvedni.

1792. kiútvén Franciaországgal a' háboru, Németalföldre ment aprilis' 11-kén, és juniusban oda megérkezvén ezredével, elkezdé dicsebb pályáját; öldöklő 's véres csatákban halál közt lebegve keresvén a' halhatatlanságot. Vitézségének tetteit, mind azon ütközetekben, mellyeket részint kivívni segített, részint maga kivívott, maga megírta egy emlékeztetőben, de e' levelnek korlátai csak főbb pontokat engedvén itten közleni, azoknak hosszas elszámolásába nem ereszkedhetünk. — Már második esztendejében e' háboruskodásnak princez *Koburg* tábornok' és parancsnokló' rendelkezésből kapitányságra emeltetett hősi tetteinek jutalmául; 's ugyan ekkor megérkezvén a' táborhoz báró *Ott* az elősereg' átvételére, oly tiszteletet kívánt maga mellé, ki az ellenség' eddigi munkálataival ismeretes legyen, 's *Meeséry* adatván hozzá, erővel megtartá maga mellett, azt adván okául, hogy gyengélkedő egészsége miatt elkerülhetlen szüksége van ily tapasztalt és hasznos emberre. Az egész tábor' előseregét vezérelvén *Ott*, mindenütt ötet küldé az első ütközetre, ki minden vállalatban szerencsés lévén, utoljára áldozatjává lett volna a' generalis' határtalan bizodalmának ezen történetekkel gazdag táborozásban, minthogy mindig a' legveszedelmesebb expeditiokat bízta rá, vitézségére, belátására, munkásságára 's elszánására támaszkodván, ha a' charleroi ütközet után el nem betegesedik és nyugalomba nem lép. Azonban *Meeséry* igen örömet szolgált e' nagy talentomu generalis' alatt, 's a' legszemlátomásosabb életveszélyeknek is kitette magát a' dicsőségért, hogy oly nagy embernek becsülését kinyerhesse. 1794. aprilis' 26-kán *Troisvillenél* tündöklő győzedelmet nyervén az elősereg, mellyet csaknem egyedül *Meesérynek* lehetett köszönni, midőn ezért *Ott* *Theresia* keresztet kapott a' Fel ségtől, kinyilatkoztatá, hogy ő azt *Meeséryvel*

megosztani kénytelen; 's megtudván a' Felség Mecséry' érdemeit, neki is megígérte a' keresztet; de Ott azzal meg nem elégedett, hanem azt mondá: „kapitány ur! én viselni fogom ezen keresztet, az ur pedig húzza az érette járó évpénzt“, 's midőn ezen generalis nyugalomba lépett, három idősb tisztnek elmezőzésével egy lovas csapatot adott neki, 's a' legérzékenyebben vön föle búcsut. Két esztendővel utóbb számos hősi tetteiért csakugyan megnyeré a' Thérzia keresztet, 's ugyan akkor főherczeg Károly parancsnoklónak ismételt ajánlatára a' Barkó huszároknál második őrnaggyá emeltetett.

A' campo-formioi békekötés után a' hessendarmstadti földre vonult ezen ezred, midőn már ezredesi helyettes vala Mecséry, 's egy tábori gyakorlat után az akkori választó fejedelem, utóbb bajor király, Maximilian, maga meghívta ebédre, 's midőn ott megjelent főherczeg Károly, gr. Latour, Bellegarde 's több nagy vendégek előtt igen megkülönböztetőleg fogadta mondván: „Örvendek, hogy az urat, egy oly kitünő vitézt, kiről főherczeg Károlytól 's minden commandirozó generalistól oly sok magasztalást hallottam, megismerhetem“ 's ezzel személyesen bemutatá nevének. Még ugyan ezen esztendőben 1797. ezredesnek nevezetett ki Mecséry, a' regiment pedig báró Barkó halálával báró Mészárosnak adatott. Más esztendőben vissza jövé az ezred az örökös tartományokba, minthogy az utóbbi táborozás alatt elhullottak tisztjei, 's a' rend és fenyték felbomlott, legfőbb gondja vala Mecsérynek ezt vissza állítani, 's az elaludt lelkeséget újra felélesztetni. Itt mutatá meg, mint lehet lelket önteni egy ezredbe 's hódítóvá tenni egy csoportot. Mecséry szigorú, de igazságos ezredes volt, és bár keménysege miatt nem szereték eleintén alattvalói, utóbb hirre juttatván őket és megkedveltetvén velők a' rendet, annyira szereték 's tisztelék, hogy gondos atyjoknak nevezék a' még csak 38 esztendősb embert, és csudáit tették alatta a' vitézségnek. Igazságos is vala ő, mert részrehajlás nélkül méltatta az érdemet, 's a' megérdemelt jutalmat felsőbb helyeken is kieszközlé sürgetéseivel; a' rejtett tehetségeket kihúzá a' homályból, és gyakran lelkes beszédek tartván katonáihoz, annyira feltüzéle beszéletszeretésüket 's annyira emelé a' katonai

szellemet bennök, hogy a' legveszedelmesebb vállalatokban is mindent ígérhete magának ezredével.

(Folytatása következik.)

Az aleppói földindulás.

Augustus' 13. 1822. estveli tizedfél óra tájban Sziriában, Aleppóban, Antiochiában, Dsolliban, Bihaban, Gisserben, Darkusban, Armenasban, minden falu, minden egyes kunyhó a' basaságban semmivé tétetett 10 — 12 percz alatt és köhalommá ontatott egy iszonyu földindulás által. Legalább 20,000 ember, a' népességnek tized része, elveszett, ugyan annyi megcsonkított és sebesített. Határpontjai ezen borzasztó jelenetnek Diarbeckér és Merkab, Aleppo és Scanderum, Killis és Khan valának. Ezen határokon belől minden helységek egyenlőn megrongáltattak, úgy hogy egy középpontot, hol a' rengés legerőszakosb volt, nehéz felvenni. A' lökődés Damaskusban, Cyprusban és Adanában derekasan éreztetett, mind szárazon mind tengeren. Vulkanos tüzek sok helyeken lobogtak fel, 's Aleppóban, Antiochiában, Scanderumban, egész éjjel mintegy holdvilág ragyoglott; a' lapályokon apró hasadások 's mélységek támadtak, melyekből eleinte viz bugyogott fel, de utóbb ez megszűnt. Sem az időjárásban, sem a' légkörben nem vétetett észre nevezetes változás. A' legnagyobb bérceken állott épületek nem voltak több bátorságban, mint a' folyók' és tenger' partjain feküdtek.

Lehetetlen azon irtózatot jelenetet egészen leírni, melly amaz éjszakán oly viszályokkal teljesen rémité meg a' lakosságot. Itt száz meg száz öregek és erőtlének, nem különben romok közé temetett szülék rimánylák gyermekeiket segedelemért, ott jajgatva hánytak széljel örvöngő fájdalomban az anyák borító sulyos követ eszméletlen szopósaikról. Az éj' borzasztó setétsége, a' kevés kevés szünettel egymás után szüntelen következett tompán döngő rázkodtatások, a' beomló falak' zuhanása, az omladékokból ordító, jajgató, nyögő 's halállal küzdő szerencsétlenek' szivhasgató kiáltásai, a' halálos félelem, szorongatódzás és kétség-

beesés ily hosszú rettenetes éjszakán, minden leírhatáson túl vannak. Midőn végre a' hajnal szürkült, 's ezren hagyák el reszketve a' helyet, hol a' gondviselés oly csudálatosan megtartotta őket, a' legszivrehatóbb jelenet fejtőd-zék ki: mostan számtalanon, kik talán régen nem imádkoztak, letérdepelének vagy arczra borulának, hálát adni a' mindenható megtartónak. Mások örömrészegülten rohantak egymás' karjába, önnön menekvésöknek örvendezvén, kik egymást már halva hitték. Öröm és testvéri szeretet mosolygott most minden arczon, mert ah mily barátja embertársának az ember közös nyomoruságban! De midőn a' nap feljebb jött égetőbb sugárával, kezdett az örömjongás apródonként fogyni, a' hajlék' 's eledel' szüksége mindinkább érezhető lön, és csak ekkor nyilvánosult ki egész miségében a' nyomor' nagysága. Ritkán okozhat az olyan rettenetes természeti convulsió nagyobb sanyart és inséget több embernek, mint itt.

A' pizai templom.

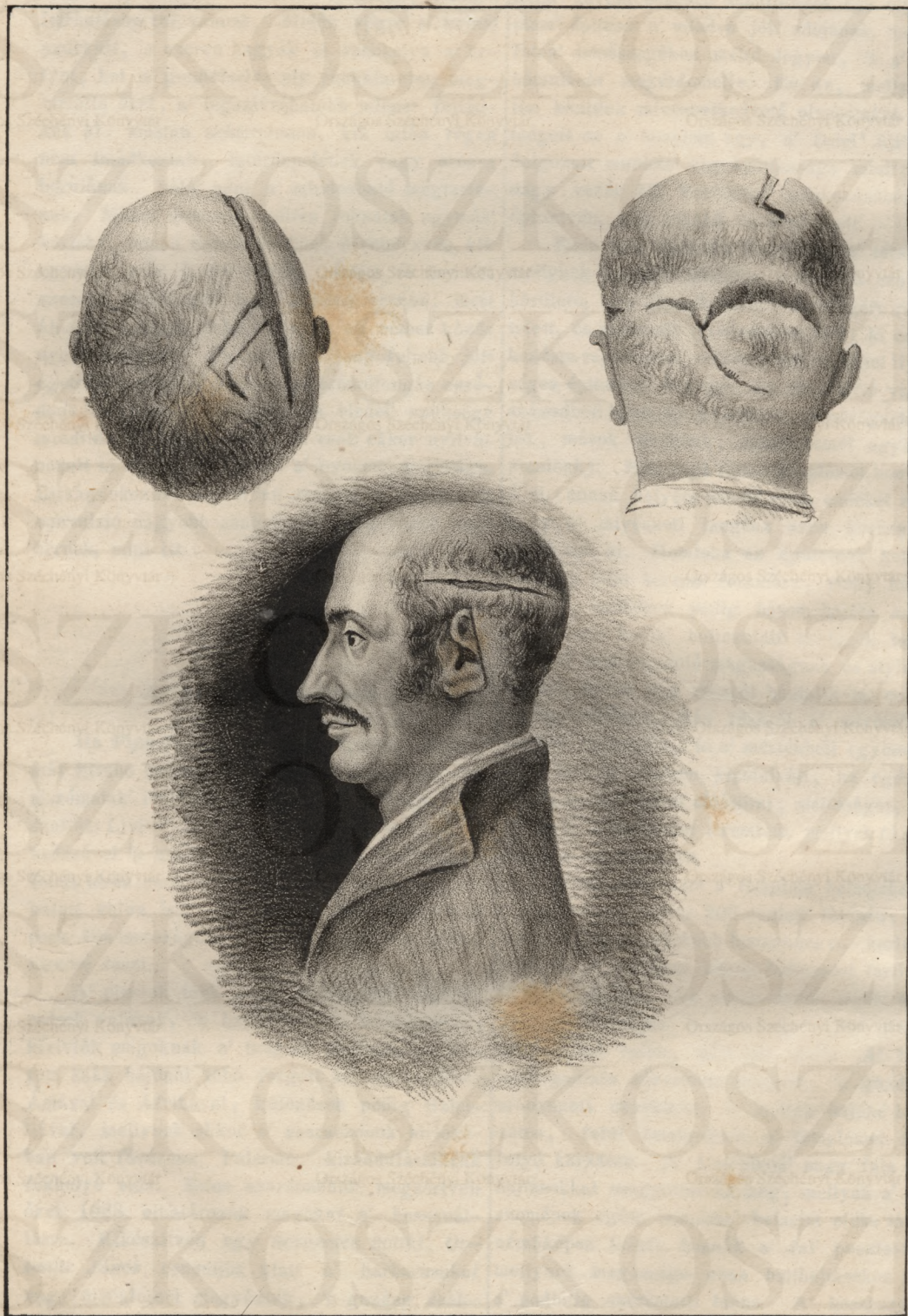
Ha Piza városa sem régiségével, melyet már Strabo bizonyít, sem vitéz lakosaival, kik a' rómaiak' idejében már oly nagy szerepet játszottak Livius' tudósítása szerint, sem kereskedésével 's gazdagságával, sem a' benne született híres emberekkel nevezetességre nem juthatott volna is, már egyedül főtemploma nem csak Olaszországban, hanem egész Európában híressé teszi.

A' pizaiak több nagy vállalatban szerencsések valának, 's hajózzal és kereskedéssel kivívták magoknak a' tengeri uralkodást. Három száz hajónál több forgott kereskedésökben Ásiával és Afrikával, különösen pedig Sziciliával, mellynek akkor a' szaraczenok birtokában volt fővárosa, Palermo, kirándulásaiknak fohelye vala. Ezen szaraczenok megsértvén őket 1063. elhatározzák magokat a' bosszualásra. Kikészítvén egy nevezetes flottát, *Orlandi János* consuljok alatt a' barbarusokat nagy öldökléssel megözték, 's gazdag zsákmánnyal tértek haza. Ezen szerencsés' kime-

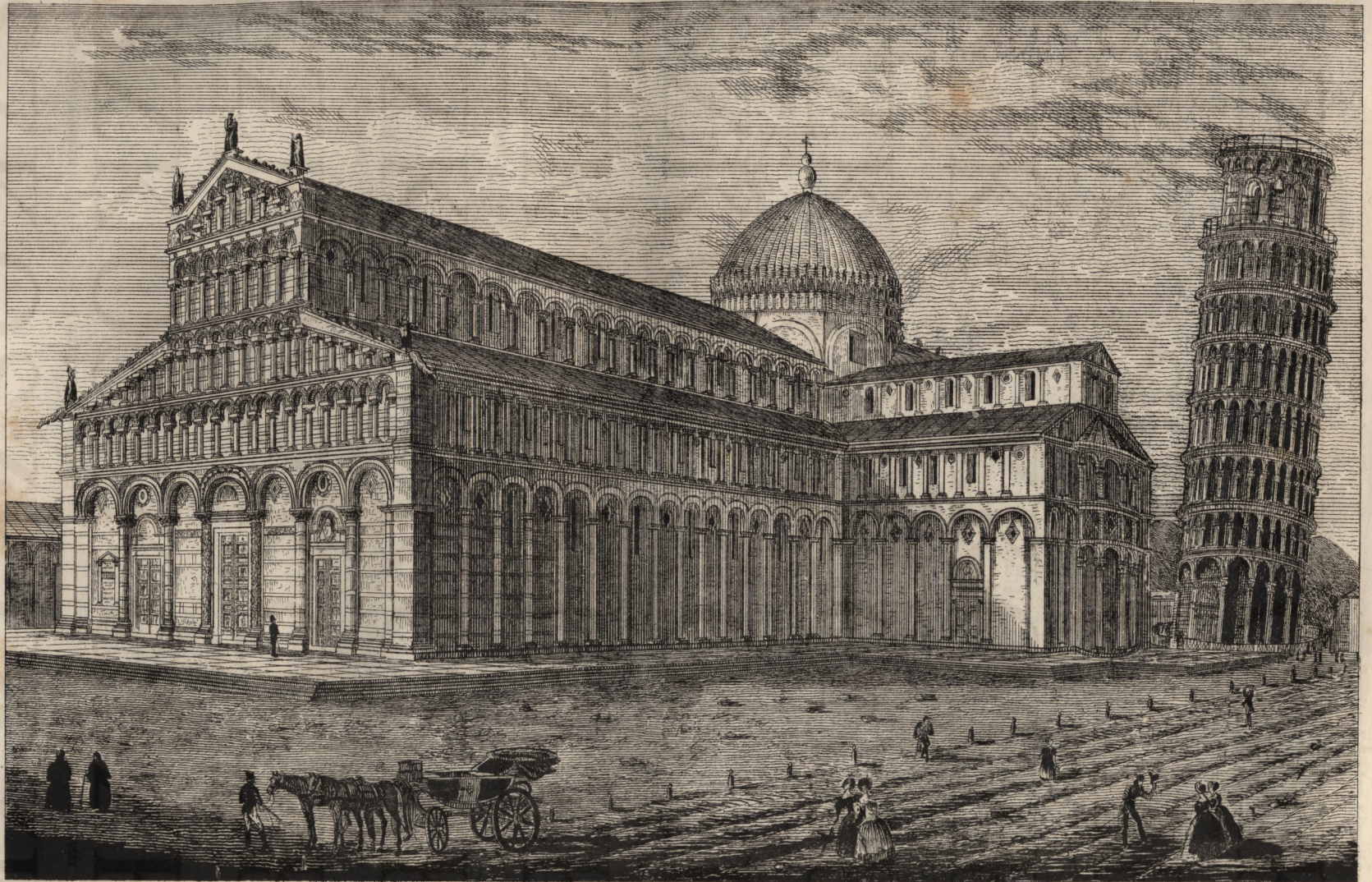
netel' következésében elhatározzák egy oly templom' építését a' minden jók' adójának, mely az Isten' dicsősségéhez méltó legyen, 's a' világ' bámulását megérdemelje. Ez az, mellyet itten közlünk művészetkedvelő olvasóinkal. 1594. leégett ez a' templom egy, a' fedel' ujtásánál dolgozott munkás' vigyázatlansága miatt; de a' nagy vezér III Ferdinánd' adakozásából újra építettvén, még inkább felékesítettett.

Ezen szép épületre tekintvén, a' tér-piacz, mellynek közepén diszlik, 's minden szomszéd körülete, ugy látszik, ennek ékességére rendeltetett, és nincs olv művészethez értő, ki csudálkozásra ragadtatva, ne kérdezné: ki lehet ily feleséges építmény' állítója? Ez *Buschetto* vala, IX századbeli híres építő (némmelgyek görögnek tartják, mások olasznak, mások ismét egyenesen pizainak). Egy régi római templomot bontatván ő el, annak helyére emelé ezen emléket annak, hogy a' művészeti lángész azon korban sem aludt volt ki. Homloka az épületnek keletfelé fordítva latin kereszt formában, melly hosszában öt, szélében pedig három hajóra osztott. Mind ezen hajók' boltozatait oszlopok tartják, mellyek nem egyenlő magasságuk és stylusuk ugyan, de ha egy részről bántatik is ez által az egybeillőség, más részről a' mivész' éles elméjét bizonyítja, ki a' mértékbeli egyenetlenség' hibáját elmésen kipótolván, az egészben összhangzást tudott előállítani, méltóságot, tartósságot 's idomzatot teremteni, mellyek fő szépségek a' művészetben.

Három ajtó vezet a' templom' belsejébe, hol megdöbben az ember 208 oszlop' látásán; ezek közül a' legtemérdekebb huszonnégy, korinthiai izléssel, a' felséges közép boltozatot tartja 17 öl magasságban. Az alsóbb rendű hajók' boltozata 13 öl magas, 's oszlopaik sokkal drágább márványból valók, mint az első. A' közép hajó' padlata rózsákkal metszett, 's gazdagon aranyozott deszkázat; a' mellék hajóké boltozatos, felül emelkedvén a' templomot körül folyó karzaton. A' középhajó' nagy fala bolthajtásokkal szaggattatván meg, mellyek a' néző szemének egész templom' belsejét elébe tárják, némüképen helyre hozzák a' fal' pusztaságát, mellynek magassága ezen bolthajtásokon felül a' padlatig szerfeletti lenne. A' hosszasgömbölyü kuptető, az épület' két ágának összeüt-

Bairó Mecséry.

Pisai Tempelom.

közésénél álló négy támaszon nyugszik. A' talaj ezen részében a' templomnak ritka kövekből összerakott mozaikmiv, az épület' többi részében fejr márvány lapokkal kirakva, égszinnű márvány csikokkal szaggattatik meg. Az épület legnagyobb hossza 165 florenzai ö, 's az öt hajó' szélessége együtt 55 1/2 ö; az egész belső körület 551 ö. A' templom' falaihoz 12 oltár van állítva mind carrariai márványból 's többnyire *Buonarotti* rajzaival ékesítve. Száz kissé apró ablak nagyobb részint festett üvegből eresztí be azon gyenge világot, mely a' buzgóságához oly igea illik.

Az épület' homloka drága márvánnyal, 's a' meglepő látmányt elevenítő faragásokkal 's felirásokkal ékesítetik. Ötvennyolcz oszlop vagy on itt felállítva öt rendben, 's egymás felett mintegy négy emeletet képeznek, lépcsőnként kevesedve a' homlok' tetejéig nyulván fel; melly elrendelés, ha csak tökéletesen meg nem felel a' mivészet' szabályinak, nem gyönyörködteti a' szemet. A' nagy kaput diszesítő két oszlop magára vonja a' tekintetet virág és gyümölcs metszéscével, mellyek igen csinos mivészettel készültek. Ezen főkapunak magassága 12 ö, szélessége 6; a' másik kettő 8 önyi magas és 4 önyi széles. A' természetes virágok' és gyümölcsök' ábrázolata után, még négy mező szemléltetik, mellyekben sz. Mária', és a' Megváltó' különbféle mysteriumai képeztetnek figurákban, és csudálkozás nélkül nem hagyhatni e' híres miveket. Ha a' kuptető első tekintetre nem elégíti is ki a' várákozást, azon régi kort kell tekintetbe venni, mellyben építették. Ez egy szerencsésen gondolt nyolcz szegletű alfalazaton nyugszik, melly köröslég negyvennyolcz oszlopos karzattal ékesítetik. A' mellék homlok' ajtaja érzeből van öntve, és különbféle szent tárgyakkal festve; némelylek azt hiszik, hogy ez Jerusalemből hoztatott, mások hogy a' baléari szigetéről.

Ha mind külső mind belső szerkezetével csudálkozást gerjeszt e' templom, nem kevés figyelmet érdemel számos emlékeivel is, mellyek dicsően bizonyítják, hogy mostanig mindig nagy vala a' gond ékesítésére. Ezek közül csak egyet említünk meg, a' VII *Henrik* császáráét, ki Pizában mulatása alatt sok jeleit adá ezen város' lakosai iránti kedvezésének. Róbert nápolyi király ellen menvén táborával, hideglelésbe csett és augus-

tus 24. 1313. meghalt *Bonconventóban*, hová vitette volt magát; az Isten' akaratjában megnyugodva tökéletes elszánással mult ki az életből, 's a' pizaiak nagy szertartással hozván ide hüledékét, e' templomban temették el.

Ezen templom' főajtájával általellenben emelkedik fel gömbölyű formában a' keresztelő kápolna, mellyet a' pizaiak azután építettek, midőn már a' templom elkészült, 's ezen kápolna az azon századbeli épületeket mind félülmulta Olaszországban pompájával. Ennek tervét *Diotisalvi* akkori híres építőmester veté meg 1153. Külseje ékes és méltóságos; belseje azon korbeli izléssel nézésre méltóan ékesítették. Azon hirtelenség, mellyel a' belső oszlopok, támaszok és bolthajtások felállítottak, igen nevezetes, mert az egész munka 15 nap alatt végeztetett el; iszonyú örökődése az emberi iparnak, melly nyilván mutatja, mit nem tehet az akarat, ha vallásos buzgalom 's dicsőség' szeretete lelkesíti. Az épület' közepén van a' keresztelő forrás, vastag alfalazaton, mellyre három márvány lépcső vezet. A' nagy medenceze majd két ö mélységű, 's négy kisebb veszi körül. Azt hiszik, hajdan bemártatott itt a' keresztelendő egészen, a' régi egyházi szokást utánzólag.

A' pizai torony igen nevezetes ékességéről, márvány' gazdagságáról és szerkezetének különösségéről. Építették 1174. *Bonanno* igazgatása alatt. A' torony egészen gömbölyű, átmérője 68 1/2 ö, körülete 88, magassága 95. 's tervénél jobbat sem külsőleg, sem belsőleg képzelní sem lehetett. Kivülről nyolcz rendű karzat fogja körül, egyik a' másik felett 207 koronás oszlopon állván, 's rólok a' várost, mezőt, fűrdőket 's a' tengert elláthatni. A' hetedik emeleten van öt nagy ablak, melly a' torony' belsejébe világot szolgáltat; a' nyolczadikon vannak a' harangok, mellyek onnan tisztán hangzanak le. Legnevezetesebb ezen toronynál két önyi hajlása, mellyen a' mivészek sokszor vetélkedtek és vizsgáldtak. Sokat mesélnek ezen görbülésről, de leghihetőbbnek látszik a' vélemény, hogy egyik oldalon lehajlott a' föld az épület' terhe alatt, midőn már félig fel volt húzva, 's a' mivészek kitanulván a' föld' természetét, hogy lejjebb sülyedni nem fog, tovább folytaták az építést. Mert ha ezen meghajlás készakarva adatott volna az épület-

nek, belseje 's a lépcsők függőleges irányban állának a' láthatárral, azonkívül a' kövek' fekvése is párhuzamos vonalban lenne a' meghajlott oldal' köveinek fekvésével, a' helyett, hogy, mint most, el lenne görbülve 's mintegy eltemetnének ezen oldalon. A' gömbölyűség okozta, hogy a' fal el nem vált egymástól meghajlás-kor, mi szegletes épületnél bizonyosan történni fogott.

B e s z é l g e t é s.

A' legegyszerűbb beszélgetések közönségesen legjobbak. Boldog az, ki beszélgetésre magában lel anyagot, vagy az őt oly kedvezőleg környező természetben; csak az ilyen izlet tiszta örömeket.

A' jó társalkodási beszéd folyó és természetes, sem nem könnyelmű sem nem erőltetett; tudományos, de nem oskolászerintes; vig, de nem lármas; nyájas, de nem kényszerített; udvaris, de nem izetlen; tréfás de nem kétértelmű; távol értekezésektől és verselésektől. Eszesen beszél az ember szabályos következtetések nélkül, tréfál szójáték nélkül. Összeköttetik a' művészség, elmésség, ész, jelesmondás és eleven gondolat, elmés guny és szoros erkölcsi leczke. Mindenről beszél az ember, hogy mindenkinek legyen mit szólania hozzá. Soha sem nyomoz ki az ember kérdéseket attól félván, hogy unalmassá lesz, hanem csak mintegy mellékesen adja elő 's hirtelen keresztül megy rajtok. A' rövidség csinosra vezet. Mindenki megmondja maga véleményét 's kevés okkal támogatja; senki sem támadja meg hevesen a' más' beszédét, és senki sem védelmezi makacsul magát. Vetélkedik az ember oktatás végett, de megszűnik azzal, mi előtt veszekedésre kerülne a' dolog. Mindenik tanul valamit, mindenik megrövidíti magának az időt, 's mindnyájan vidoron oszlanak széljel. A' bölcs is anyagot gyűjthet magának ily mulatságból, melly magános vizsgálatra méltó.

Ö r ö k m o z g o n y.

(*perpetuum mobile.*)

Számtalan ember foglalatokodott már oly erőmivnek kitalálásával, melly minden további segedelem nélkül szünetleni mozgásban lételezendő lenne, 's ezt akarák perpetuum mobilenek nevezni. Azok, kikre a' patensek kikészítése bízott, sok tervről szólhatnak, mellyeket a' nyugtalan feltalálók adnak elejükbe, félván azok, hogy erőmivök tökelétesbítetni fog, 's ők a' reménylett nyereséget elveszthetik.

A' találgatásra különösen két osztályu ember esábul el. Az első osztályba tartozik a' feltaláló, rendesen olyan ember, ki a' szerszámokkal tud egyikéssé bálni, 's egy keves feltaláló szelleme van, melly tulajdonság épen nem ritka, de igen csekély hasznu, ha az olyan ember nem ismeretes annak történetével, mennyire mentek már mások abban, a' miben ő fáradozik; ha az erőműtudomány törvényeivel nem ismeretes, tudnillik a' köz igazságokkal, mellyeket tudományos emberek már korábbi időben megalapítottak, 's most mind azok elismernek, kik további fürkészetbe akarnak bocsátkozni. A' másik osztályba az tartozik, ki a' pénzt adja. A' feltaláló, ki talán saját vagyonát már kimerítette, olyan emberrel közli tervét, ki képes egy keves pénz nélkül ellenni, 's elvakitja a' majdani ragyogó nyereségre kilátással; de apródonként behúzatik a' költségbe, még olyanba is, mellyet egyik sem látott előre. Egyik felsülés a' másik után következik; de utoljára mindennek jóra kell fordulnia: nevetségessé létel' félelméből, 's a' kénytelenségéből, melly szerint egyiknek pénzéhez, másiknak céljához kell jutnia, addig folytatják a' vállalatot, míg a' tenkrelétel mind kettejük' dőreségének véget vet.

Azonban még mindig találkoznak ilyenű vállalkozók, kik nem tanulnak elődjek' sorsán, pedig azt lehetne hinni, hogy ezen tárgynak egy kis rövid megfontolása, olyan vállalatnak ostobaságát eléggé átlátatja. Mire való az, oly erőmivet készíteni, melly, ha egyszer mozgásba hozatik, míg csak el nem kopik, szakadatlanul mozogjon? Nincs könnyebb mint ilyen erőmivet készíteni. Pestnél a' kelem-heggyel általellenben több van husznál a' Dunán ilyen; nem kü-

lönben ó Budánál a' sz. Margit szigetével által-
ellenben. Ezek vízi malmok, mellyek horgonyokon
állván ott, mig csak el nem kopnak és a' Duna
folyik, akármily egyszerű építményük legye-
nek is, szünetlenül mozognak. De talán azt
fogja valaki ez ellen mondani, hogy az ilyen
erőmű még nem az igazi; annak ugy kell al-
kottatva lennie, hogy ha egyszer mozgásba ho-
zatik, minden külső erő nélkül, a' meddig csak
tart, mozogjon. De kevés mechanikai ismertet
kell annak átlátásához, hogy olyan erőmivet
előállítani teljes lehetetlen. — Olyan erőmiv-
nek, melly magától örökké mozogjon, előállani
is magától kell. Semmi erőmiv nem csinálhat-
hatik a' nélkül, hogy benne surlódás ne legyen,
melly, ha még oly csekély is, idővel minden
esetre elrontja az erőt, mellyel az erőmiv moz-
gásban tartatik. De egy erőmivnek, akármely
célra legyen is szánva, nem csak magát kell
mozgásban tartania, hanem erőt is kell közle-
nie, 's annál inkább szüksége van külső ösz-
tönre.

Ha az ember oly erőmivet tudna csinálni,
melly a' mozgató erőt magától állítná elő, akkor
teremtőnek kellene lennie.

Ezen megjegyzésre talán el fog állani né-
melly tervekészítő ilyenemű vállalatoktól, 's idejét,
pénzét és gondolkodását valami hasznosabba
fordítandja.

Nevetés - mesterség.

Francziországban a' jó tonushoz tartozik
kellemesen nevetni; azért ugynevezett nevető-
mesterek vagynak, kik a' társalkodási beszél-
getésben 's kellemes nevetésben lezckéket ad-
nak. Társasági körben szerfelett illetlennek és
botránkozhatóknak tartatik az elharapott vagy
kunczogó, sipító, mekegő, dunyogó és hang-
talan nevetés; ugy a' harsogó kacaj feltátott
szájjal és félrevont arczullattal, szóval minden
kellemetlen hangu 's izetlen testmozgásu neve-
tés. Az igazi nevetéshang szivcsikland által
támasztatván, halkan emelkedve eresztetik fel és
ki a' kebelből, éneklési lehelletként lebegtetik,
's a' csiklandozat' enyészetével ékesen hangoz-

tatik el. A' száj csak félig nyitva, hogy a'
fogak' koronája láttassék. Száján és arczon
könnyü mosoly lebeg. A' fej csak kevésbé haj-
lik a' kebel felé; a' kéznek szabad könnyü
mozgásokat tenni a' sziv felé, mintegy érez-
tetvén a' nevetés' édes fájdalma. Párisban ne-
vetéséről mérik a' férfiak a' szép nemnek mi-
veltségét, 's ezt még nagyobb tekintetbe veszik,
mint magát a' beszélgetési tehetséget; azért
tetszeni vágyó nők és leányok igyekeznek a'
nevetést minden szabályaival megtanulni. De
ezen igyekezethél gyakran kelletlen czikor-
nyásságba fajulnak, 's valóban a' legékeőbb
kaczajra méltókká teszik magokat.

Gyomor' hatósága.

Az ökor 24 óra alatt önnehézségének nyol-
czadrészét eszi meg, és gyomra, ha megtelik,
néha ötven fontot is nyom. A' hernyó 24 óra
alatt háromszor annyit eszik, mint nehézsége;
az ember ugyanannyi időben csak negyvened
részét eszi meg annak, a' mit nyom. De van-
nak példái nagy evőknek és kő - elnyelőknek,
kik szerfelett sokat birnak elfogyasztani. Né-
mellyike ezen szerencsétleneknek gyomor tisz-
títása végett nyeldesi a' követ, mások földet
esznek telhetetlen éhők' csilapítására. Egész
nemzetek is találtak kövők, például az új
kaledóniták, kik a' csepegőkövet emésztek; az
otomakák Amerikában, kik *Humboldt* szerint
agyagot vagy földet esznek, melly kunyhóik-
ban gombóc darabokban felhalmozva hever.
A' bogarak' ehetősége szerfelett nagy. Ha
például egy fűlmász (fűlbemászó) két napig
pohárban éheztetik, azután ketté vágatik, az
első rész neki esik a' hátulsó résznek és fel-
falja azt. Némelly bogárnak többszerű gyomra
van, mint a' sáskának; a' nadálnak pedig egész
hasa gyomor. Némelly állatnak igen rövid a'
torka, 's a' gyomor mindjárt szája alatt van,
p. o. a' ragadozó halnál. Ha az ilyen álla-
tok megrontják gyomraikat, kifordítják azokat,
mint valami harisnyát, kimossák, 's ismét bé-
nyelik; szemlélhetni ezt a' ezápa halnál. A'
békával is ez történik, ha éheztetés után en-

nie adatik, mikor töbnyire megterheli aztán gyomrát. A' gyomor' elrontása mívelt és míveletlen nemzetnél egyiránt oka némelly betegségeknek, és gyakran kívánatos volna, hogy az ember is kifordíthatná 's megmoshatná azt, mert az angol gyomortisztító nem találtatott elégnek e' végre. Már hajdan ugynevezett gyomorkefék használtattak ezen czélra; de ismét kimentek divatból. Egy olasz kakas' gyomrának oly ereje van, melly erősebben nyom 173 fontnyi tehernél, mint ezt *Reaumur* megmutatá vizsgáladási által. A' tyukok' és más magevő madarak' gyomra is igen izmos; ily alkattatás nélkül meg nem emészthetnék mageledelőket; azért néha fővenyet és követ esznek a' mag' emésztésének előmozdítására, 's az vétetett észre, hogy a' legjobb táplálatnál is megsoványodnak, ha követ, fővenyet nem kapnak.

N a p l ó.

Junius' 28-kán 1577. születik Kolóniában *Rubens* a' leghiresebb képirók' egyike, ki 1400 képet hagyott maga után, mint termékeny képzeletének gyümölcseit. Talentóának befolyása hatalmas és mérhetetlen vala a' festészetre. Ő az olasz oskoláról mindenki' szemét magára vonta, 's csak az ő művei bámultatván, nincs ország, hol utánrajzoltatván 's másoltatván el ne éktelenített volna. A' bécsi, dresdai, müncheni 's kasseli képgyűjtemények művészetének legjelesebb szüleményeivel díceskesznek.

— 29-kén 1820. A' titkos választmány' első ülése, *Karolina* királynénak, IV *György* angol király' nejeének, Angolországon kívül viselt rendetlen élete'

vizsgálatában. — 64. Sz. *Péter* apostol kereszfára feszítettik.

Junius' 30-kán 1799. A' francziákat hirtelen kivonulásra szorítják Bolognából az ausztriaiak *Klenau* generál alatt. — 1812. A' Dresdában tartatott egyezés' következtében, elfogadja *Napoleon* Ausztria' közbenjárását köz- vagy legalább szárazföldi béke iránt; e' végre az öszvejövetel' helyéül Prága jelettetett ki.

Julius' 1-jén K. u. 10. — *Hermann* (Arminius) meggyözi a' romaiakat *Varus* alatt a' teutoburgi erdőben, hihetőleg a' mai *Detmold* városkánál. — 1810. Az ausztriai követ *Schwarzenberg* herceg háltérémben kiútván a' tűz egy véletlenül meggyült kárpitróról, több fő rendű vendégek részint oda égtek, részint megsebesítettek; maga a' hercegné is betemettetett a' hamuba dült palota omladéki által.

— 2-kán 1724. született *Klopstok*, a' nagy hősi költők' egyike. — 1778. Mehalt *Rousseau* J. J. ki az emberi jogok' fejtegetésével igen siettető a' francia lázadást.

— 3-kán 472. Romát elfoglalják a' Gothok. — 1792. XVI *Lajos* francia király törvényszerintesen vádoltatik *Vergniaud* által a' nemzeti convent előtt.

— 4-kén 1736. *Königsegg* ausztriai generál megveri Mehádiánál a' törököket. — 1715. születik *Gellert*, híres költő, philosophus és prozaista.

P O Z S O N Y B A N,

ifj. *Schmid* Antal' betűjével és költségén.